

Research Article

Structural Equation Modeling of the Relationship Between Mothers' Problematic Internet Use and Child Behavioral Problems with the Mediating Role of Mother-Child Interaction

Z. Norouzi¹, R. Roshan Chesli^{2*}, H. Farahani³

1. Master of clinical psychology, Faculty of Humanities, Shahed University, Tehran, Iran.

2. Professor of Psychology, Faculty of Humanities, Shahed University, Tehran, Iran. Email: RasolRoshan@yahoo.com

3. Assistant Professor of Psychology, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

Abstract

Aim: Mothers' problematic internet use has been associated with suboptimal mother-child interactions and child behavioral problems. This study aimed to investigate the structural model of the relationship between mothers' problematic Internet use and child behavioral problems with the mediating role of mother-child interaction. **Method:** The population was all mothers in Tehran in 2020. From this statistical population, a sample of 322 mothers was selected by using the purposive sampling method. The instruments used included the Problematic Internet use (Caplan, 2010), The Strengths and Difficulties Questionnaire (Goodman, 1997), and Child-Parent Relationship Scale (Pianta, 1992). The collected data were analyzed using SPSS-26 and AMOS-24 software. **Results:** The data analysis showed a significant inverse relationship between mothers' problematic internet use with mother-child interaction and a positive and significant relationship with child behavioral problems. The structural equations modeling results showed that the model has a good fit and mother-child interaction played a mediating role in mothers' problematic internet use and child behavioral problem. **Conclusion:** Based on these results, it is suggested that parents and psychotherapists with managing parents' use of the Internet during mother-child interactions and strengthening this interaction, improve behavioral problems in children. Thus, the foregoing variables could be attended in the familial, educational, and therapeutic domains.

Key words: *problematic Internet use, mother-child interaction, child behavioral problems, structural equation modeling (SEM)*

Citation: Norouzi, Z., Roshan Chesli, R., & Farahani, H. (2021). Structural equation modeling of the relationship between mothers' problematic Internet use and child behavioral problems with the mediating role of mother-child interaction. *Quarterly of Applied Psychology, 15(1):117-139.*

مقاله پژوهشی

الگوی ساختاری استفاده آسب‌زای مادران از اینترنت و مشکلات رفتاری کودکان با میانجی‌گری تعامل مادر- کودک

زهرا نوروزی^۱، رسول روشن چسلی^{۲*} و حجت‌اله فراهانی^۳

۱. کارشناسی ارشد روان‌شناسی بالینی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه شاهد، تهران، ایران.

۲. استاد روان‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه شاهد، تهران، ایران. ایمیل: RasolRoshan@yahoo.com

۳. استادیار روان‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

چکیده

هدف: استفاده آسب‌زای مادران از اینترنت با اختلال در تعامل مادر-کودک و مشکلات رفتاری کودک همراه است. این مطالعه با هدف بررسی مدل ساختاری استفاده آسب‌زای مادران از اینترنت و مشکلات رفتاری کودکان با میانجی‌گری تعامل مادر-کودک انجام شد. **روش:** جامعه آماری این پژوهش تمام مادران شهر تهران در سال ۱۳۹۹ بود. نمونه‌ای از ۳۲۲ مادر با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شد. ابزارهای مورد استفاده در این پژوهش شامل پرسشنامه استاندارد استفاده آسب‌زا از اینترنت کاپلان (۲۰۱۰)، پرسشنامه توانایی‌ها و مشکلات رفتاری کودک گودمن (۱۹۹۷) و پرسشنامه تعامل والد-کودک پیناتا (۱۹۹۲) بود. داده‌های گردآوری شده با استفاده از نرم افزارهای SPSS-26 و AMOS-24 مورد تحلیل قرار گرفتند. **یافته‌ها:** نتایج پژوهش نشان داد که استفاده آسب‌زای مادران از اینترنت با تعامل مادر-کودک رابطه منفی و معنادار و با مشکلات رفتاری کودک رابطه مثبت و معنادار دارد. یافته‌های برآمده از معادلات ساختاری نشان داد که شاخص‌های نیکویی مدل در محدوده مطلوب قرار دارند و نقش میانجی متغیر تعامل مادر-کودک در رابطه بین استفاده آسب‌زای مادران از اینترنت با مشکلات رفتاری کودک تأیید شد. **نتیجه‌گیری:** براساس این نتایج، به والدین و روان‌درمانگران پیشنهاد می‌شود که با مدیریت استفاده والدین از اینترنت در هنگام تعاملات مادر-کودک و تقویت این تعامل، مشکلات رفتاری در کودکان را بهبود بخشند. بدین‌سان می‌توان در گستره روابط خانوادگی، تربیتی و درمانی به متغیرهای یاد شده، توجه نمود.

کلید واژه‌ها: استفاده آسب‌زا از اینترنت، تعامل مادر-کودک، مشکلات رفتاری کودک، مدل‌سازی معادلات ساختاری

استناد به این مقاله: نوروزی، زهرا، روشن چسلی، رسول، و فراهانی، حجت‌اله. (۱۴۰۰). الگوی ساختاری استفاده آسب‌زای مادران از اینترنت و مشکلات رفتاری کودکان با میانجی‌گری تعامل مادر-کودک. فصلنامه علمی- پژوهشی روان‌شناسی کاربردی، ۱۵ (۱ پیاپی ۵۷): ۱۳۹-۱۱۷.

مقدمه

دسترسی به اینترنت و استفاده از تلفن‌های هوشمند و سایر دستگاه‌های فناوری (مثلا تبلت‌ها و لپ‌تاپ) به سرعت افزایش یافته‌است (مرکز تحقیقات پیوا^۱، ۲۰۱۷). در بین کشورهای غرب آسیا، تعداد کاربران اینترنت در ایران به طور قابل توجهی بیشتر از سایر کشورها است و از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۸، تعداد کاربران از ۳،۸٪ به ۶۹،۱٪ افزایش یافته است (آمار اینترنت و گزارش‌های مخابراتی ایران^۲، ۲۰۲۰). در پژوهشی که به تازگی با هدف ارزیابی استفاده از اینترنت در شرایط اپیدمی کرونا^۳ روی ۲۰۵۰ شرکت‌کننده انجام شد، استفاده بیش از حد از اینترنت در میان کاربران گزارش شده‌است (دونگ، یانگ، لو و هائو، ۲۰۲۰).

با توجه به میزان بالای استفاده از اینترنت، استفاده آسیب‌زا از اینترنت، یک نگرانی فزاینده است. اعتیاد به اینترنت^۴ و استفاده آسیب‌زا از اینترنت، مفاهیم متفاوتی هستند. اگرچه این اصطلاحات در گذشته به جای یکدیگر استفاده شده‌اند، اما دو چارچوب جداگانه برای استفاده بیش از حد از اینترنت را نشان می‌دهند. از دست دادن کنترل و احساس ترک، ممکن است اعتیاد به اینترنت را بیشتر شبیه حوزه اعتیاد به مواد کلاسیک قرار دهد. استفاده آسیب‌زا از اینترنت، مجموعه گسترده‌تری از مشکلات مربوط به استفاده از اینترنت را شامل می‌شود، از جمله مسائل اجتماعی، رفتاری و عاطفی. استفاده آسیب‌زا از اینترنت ممکن است شامل اعتیاد به اینترنت باشد، اما یک مفهوم گسترده‌تر و چندوجهی است (دانجلو و مورنو، ۲۰۲۰). استفاده آسیب‌زا از اینترنت به شرایطی اشاره دارد که استفاده از اینترنت بر روابط بین‌فردی، زندگی اجتماعی و یا ثبات عاطفی کاربران تأثیر منفی می‌گذارد (یانگ، ۱۹۹۶). داشتن اتصال به اینترنت از طریق تلفن هوشمند یا لپ‌تاپ، به افراد این امکان را می‌دهد تا به طور مداوم با دستگاه خود درگیر شوند و به طور دائمی در دسترس باشند (هرتلین، ۲۰۱۲). از طریق این اتصال مداوم و در دسترس بودن، دستگاه‌های تلفن همراه فرصت زیادی برای حواس پرتی فراهم می‌کنند (مک‌دانیل و کوین، ۲۰۱۶). اگرچه بسیاری از کارها در زمینه استفاده مشکل‌ساز از فناوری و اینترنت بر روی پیامدهای مربوط به به‌زیستی فردی و روابط زوجین متمرکز شده‌است، اما والدین و کودکان در برابر تأثیرات احتمالی این عادات جدید، مصون نیستند. بر این اساس، بخش کوچکی

¹ Pew Research Center

² Iran Internet Stats and

Telecommunications Reports

³ covid-19

⁴ internet addiction

از پژوهش‌ها در مورد حواس‌پرتی والدین یا استفاده از فناوری در حالی که در کنار فرزندان خود هستند، انجام شده‌است (مک دانیل و کوین، ۲۰۱۶؛ مک دانیل و رادسکی، ۲۰۱۷؛ رابرتز و دیوید، ۲۰۱۷؛ کیلدره و میدلیمس، ۲۰۱۷).

تعامل والد-کودک یکی از تأثیرگذارترین روابط زندگی انسان است. فرزندان خردسال برای تأمین نیازهای اصلی به والدین تکیه می‌کنند و والدین نیازهای فرزندان خود را تأمین می‌کنند (فلوید و مرم، ۲۰۱۴). تعامل مادر-کودک به معنای سبک والدگری است که در طی تعامل متقابل بین مادر و کودک بروز می‌کند. یعنی تعامل، نوعی ارتباط متقابل است (خانجانی، پیمان‌نیا، هاشمی، ۱۳۹۵). در خصوص اهمیت این تعامل، بیشتر پژوهش‌گران به این نتیجه رسیده‌اند که رابطه منفی یا ناکافی مادر-کودک در بروز مشکلات رفتاری کودک نقش مهمی دارد (والاس، کویتش، رایبسون، مک‌کوی و مک‌نیل، ۲۰۱۸). مشکلات رفتاری کودک رفتارهایی هستند که با سن، فرهنگ، ارزش‌های اجتماعی و هنجارها مغایرت دارند. به گفته آخنباخ، مشکلات رفتاری را می‌توان به دو دسته "درونی‌سازی"^۱ و "برونی‌سازی"^۲ طبقه‌بندی کرد (گودمن، لامپینگ، پلابیدیس، ۲۰۱۰).

با توجه به فرضیه جابه‌جایی^۳، زمان صرف شده با اینترنت و فناوری ممکن است ارتباطات معنی‌دار والدین و کودک را جابه‌جا کند و کاهش دهد (کوین، پدیدا واکر، فریز، فلوس و دی، ۲۰۱۴). پژوهش‌گران از اصطلاحات "تداخل فناوری"^۴ (مک‌دانیل و کوین، ۲۰۱۶) یا "فابینگ"^۵ (رابرتز و دیوید، ۲۰۱۶) برای توصیف وقفه‌هایی که می‌تواند هنگام استفاده از اینترنت یا دستگاه‌های فناوری، تعامل روزمره یا رابطه را قطع کند، استفاده کردند. فابینگ توسط برخی به عنوان محصول جانبی استفاده‌های وسواسی یا اجباری از فناوری مفهوم‌سازی شده‌است و تأثیرات مضر آن بر روابط، یکی از موضوعات پژوهش‌های اخیر است. بخش عمده‌ای از این تحقیقات به روابط زوجین متمرکز شده است (مک‌دانیل، گالووان، کراونز و دروین، ۲۰۱۸). با این وجود، اخیراً به تأثیراتی که ممکن است استفاده از فناوری بر تعامل والد-کودک داشته باشد نیز توجه شده است (مک‌دانیل و کوین، ۲۰۱۶؛ مک‌دانیل و رادسکی، ۲۰۱۸؛ رادسکی و همکاران، ۲۰۱۶). به طور کلی، این مطالعات نشان داده‌اند که استفاده از فناوری می‌تواند تأثیر تداخلی یا منفی بر

¹ internalizing behavior

⁴ technoference

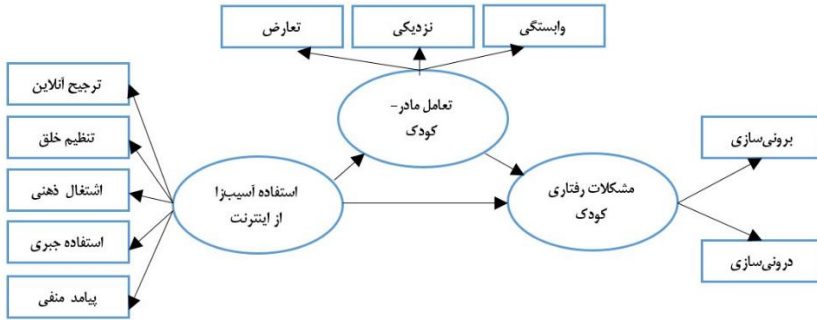
² externalizing behavior

⁵ phubbing

⁵ displacement theory

الگوهای تعامل و سلامت روابط داشته باشد. در مطالعات مقطعی نشان داده شده است که استفاده والدین از فناوری موبایل در حضور کودک با پاسخگویی، حساسیت و توجه پایین تر والدین (رادسکی و همکاران، ۲۰۱۵)، خصومت بیشتر (رادسکی و همکاران، ۲۰۱۴) و با افزایش مشکلات رفتاری در کودکان (مک‌دانیل و رادسکی، ۲۰۱۷؛ نوروزی، روشن چسلی، فراهانی؛ ۱۳۹۹) همراه است. نتایج پژوهشی که به بررسی رابطه استفاده آسیب‌زای مادران از شبکه‌های اجتماعی مجازی و مشکلات رفتاری کودکان، با میانجی‌گری رضایت زناشویی و رابطه مادر-کودک می‌پردازد، نشان داد که استفاده آسیب‌زا از شبکه‌های اجتماعی بر مشکلات رفتاری کودکان، از طریق تأثیر بر رضایت زناشویی و رابطه مادر-کودک، اثر غیرمستقیم دارد (عامری، فرح بیجاری، دهشیری، یاریگرو، ۱۳۹۸). شریفی و ایروانی (۱۳۹۷) در پژوهشی با هدف پیش‌بینی اختلال رفتاری کودکان بر اساس کیفیت زندگی و اعتیاد به اینترنت مادران، نشان داده‌اند که کیفیت زندگی و اعتیاد به اینترنت به‌طور معناداری می‌تواند اختلال رفتاری در کودکان را پیش‌بینی کند.

به طور کلی، پژوهش‌ها حاکی از آن است که استفاده از اینترنت و فناوری در والدگری ممکن است باعث ایجاد اختلال در تعامل مادر-کودک شود و رفتارهای منفی (مشکلات رفتاری درونی‌سازی شده و برونی‌سازی شده) در کودکان ایجاد کند. با توجه به آنچه گفته شد، تعداد کمی از پژوهش‌های اخیر، ارتباط بین استفاده آسیب‌زا از اینترنت و پیامدهای رفتاری کودک را مورد بررسی قرار داده است. در این پژوهش، ما تحقیقات قبلی را با بررسی ارتباط بین استفاده آسیب‌زای مادران از اینترنت با مشکلات رفتاری کودک و نقش میانجی تعامل مادر-کودک در این رابطه، گسترش می‌دهیم. با توجه به گسترش اینترنت و افزایش قابل توجه استفاده از آن در دوران اپیدمی کرونا، اهمیت چنین پژوهشی بیشتر احساس می‌شود و به نظر می‌رسد که نتایج حاصل از این پژوهش بتواند در جهت سلامت خانواده مؤثر باشد. مسئله‌ای که پژوهش حاضر با آن مواجه است، این است که آیا استفاده آسیب‌زای مادران از اینترنت می‌تواند بر به‌طور مستقیم و غیرمستقیم، از طریق تعامل مادر-کودک، روی مشکلات رفتاری کودکان تأثیرگذار باشد؟

شکل ۱. الگوی پیشنهادی روابط بین استفاده آسیب‌زای از اینترنت و مشکلات رفتاری کودک با نقش میانجی تعامل مادر- کودک

روش

این پژوهش از نوع همبستگی مبتنی بر روابط ساختاری با مدل‌سازی معادلات ساختاری است. جامعه آماری این پژوهش تمام مادران شهر تهران در سال ۱۳۹۹ بود که حداقل یک فرزند سه تا پنج سال داشتند و جامعه هدف مادرانی بود که در شبکه‌های اجتماعی مجازی ایستا، بله و سروش عضو گروه‌های "مادرانه" و گروه‌های مرتبط با برخی مهدکودک‌های شهر تهران بودند. روش نمونه‌گیری این پژوهش غیراحتمالی هدفمند بود. در معادلات ساختاری، طبق نظر کلاین (۲۰۱۰)، به ازای هر پارامتر برآورد شده، ۲۰ نفر لازم است. با توجه به احتمال ریزش، نمونه اولیه پژوهش شامل ۳۴۲ شرکت‌کننده بود که با کنار گذاشتن پرسشنامه‌های مخدوش، نمونه نهایی پژوهش، ۳۲۲ نفر شد. ملاک ورود به پژوهش شامل علاقه به شرکت در پژوهش، داشتن حداقل سواد خواندن و نوشتن، داشتن ابزارهای فناوری مثل گوشی هوشمند و زندگی کردن در کنار همسر و فرزند بود. ملاک خروج از پژوهش، عدم تکمیل کل پرسشنامه و عدم تمایل به همکاری در حین تکمیل پرسشنامه بود.

ابزار پژوهش

۱. اطلاعات دموگرافیک: شامل سؤالاتی از قبیل سن مادر، سن فرزند، جنسیت فرزند، سطح تحصیلات مادر، میزان درآمد خانواده و منطقه محل سکونت بود.

۲. پرسشنامه استفاده آسیب‌زا از اینترنت^۱: این پرسشنامه برای اولین بار توسط کاپلان در سال ۲۰۰۲ طراحی شد و سپس در سال ۲۰۱۰ مورد بازنگری قرار گرفت. پرسشنامه مجموعاً دارای ۱۵ سوال و ۵ حیطه است که عبارتند از: ترجیح تعامل اجتماعی آنلاین، تنظیم خلق‌وخو، اشتغال ذهنی، استفاده جبری از اینترنت و پیامدهای منفی. سوالات به صورت لیکرت ۷ گزینه‌ای از ۱ تا ۷ نمره گذاری می‌شوند. در ایران احمدپور، اصغری، سلطانیان، محمدی و پورالعجل (۱۳۹۷)، در نمونه‌ای متشکل از ۹۸۶ نفر، روایی کلی پرسشنامه را ۰٫۸۵، محاسبه کردند که در مجموع پرسشنامه از روایی قابل قبول برخوردار است. پایایی پرسشنامه اصلی بر اساس ضریب آلفای کرونباخ ۰٫۹۱ گزارش شده بود (کاپلان، ۲۰۱۰). پایایی ویرایش فارسی این پرسشنامه بر اساس ضریب آلفای کرونباخ ۰٫۹۲ برآورد شد (احمدپور، اصغری، سلطانیان، محمدی و پورالعجل، ۱۳۹۷).

۳. پرسشنامه تعامل والد-کودک^۲: این مقیاس به منظور ارزیابی رابطه والد-کودک در سال ۱۹۹۲ توسط پیاننا ساخته شده است و ادراک والدین را در مورد تعامل خود با کودکشان، مورد سنجش قرار می‌دهد. ماده‌های این مقیاس بر اساس نظریه دل‌بستگی و مطالعات پژوهشی در مورد رابطه مادر-کودک طراحی شده‌اند. این مقیاس برای سنجش رابطه والد-کودک در تمام سنین مناسب است (پیاننا ۱۹۹۲، به نقل از خداپناهی، قنبری، نادعلی و سید موسوی، ۱۳۹۱). این پرسشنامه، ۳۳ ماده و شامل خرده مقیاس‌های تعارض، نزدیکی و وابستگی و نمره مثبت کلی است. تعارض ابعاد منفی رابطه مانند کشمکش، خشم نسبت به یکدیگر، نافرمانی و غیرقابل پیش‌بینی بودن را دربر می‌گیرد؛ نزدیکی به روابط نزدیک و صمیمی کودک-والد تأکید دارد و وابستگی، میزان وابستگی ناهنجار مادر-کودک را می‌سنجد. این پرسشنامه از نوع خودگزارش‌دهی است و نمره‌گذاری آن بر اساس مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت (نمره ۵ برای قطعاً صدق می‌کند و نمره ۰ برای قطعاً صدق نمی‌کند) است. عامل رابطه مثبت کلی (نمره کل) از مجموع نمره‌های حوزه نزدیکی و معکوس نمره‌های حوزه تعارض و وابستگی به دست می‌آید. دریسکول و پیاننا (۲۰۱۱) آلفای کرونباخ را در هر یک از مولفه‌های تعارض، نزدیکی، وابستگی و رابطه مثبت کلی به ترتیب ۰٫۷۵، ۰٫۷۴، ۰٫۶۹، ۰٫۸۰ گزارش کرده‌اند. طهماسیان (۱۳۸۶) این پرسشنامه را ترجمه کرده است و روایی محتوایی آن نیز توسط متخصصان بررسی شده است.

¹ Problematic Internet use (GPIUS2)

² Child-Parent Relationship Scale (CPRS)

ابارشی، طهماسیان، مظاهری و پناغی (۱۳۸۸)، پایایی این پرسشنامه را در حوزه تعارض، نزدیکی، وابستگی و رابطه‌ی مثبت کلی به ترتیب ۰,۸۴، ۰,۷۰، ۰,۶۱، ۰,۸۶ گزارش کرده‌اند.

۴. پرسشنامه توانایی‌ها و مشکلات رفتاری کودک^۱: پرسشنامه توانایی‌ها و مشکلات رفتاری کودک (SDQ) یک پرسشنامه غربالگری رفتاری برای کودکان در سنین ۳ تا ۱۶ سال است که بر مبنای ملاک‌های تشخیصی ICD-10، توسط روان‌پزشک انگلستانی روبرت گودمن تهیه شده‌است (گودمن، ۱۹۹۷). در این پرسشنامه نقاط قوت و دشواری (SDQ) در چندین نسخه برای پاسخگویی به نیاز پژوهش‌گران، پزشکان و متخصصان آموزش، وجود دارد. شامل نسخه مخصوص والدین، نسخه مخصوص آموزگاران و نسخه خودگزارشی می‌باشد. در این پژوهش از نسخه مخصوص والدین استفاده می‌شود. تمام نسخه‌های SDQ حدود ۲۵ ویژگی را می‌سنجند، برخی مثبت و برخی دیگر منفی. این ۲۵ مورد بین ۵ مقیاس تقسیم می‌شوند: مشکلات هیجانی (۵ مورد) مشکلات سلوک (۵ مورد) بیش‌فعالی / نقص توجه (۵ مورد) مشکلات ارتباطی (۵ مورد) رفتارهای جامعه‌پسند (۵ مورد) (گودمن، ۱۹۹۷). در نمونه‌های کم‌خطر یا جمعیت عمومی، ممکن است بهتر باشد از تقسیم SDQ به سه خرده مقیاس "مشکلات درونی‌سازی شده" (مشکلات هیجانی+ مشکلات ارتباطی، ۱۰ مورد)، "مشکلات برونی‌سازی شده" (مشکلات سلوک+ بیش‌فعالی/ نقص توجه، ۱۰ مورد) و رفتارهای جامعه‌پسند (۵ مورد) استفاده شود. (گودمن، لامپینگ، پلابیدیس، ۲۰۱۰). سؤالات بر اساس مقیاس سه درجه‌ای لیکرت شامل "درست نیست"، "تا حدودی درست"، و "قطعاً درست" از صفر تا دو نمره‌گذاری می‌شود. از جمع سؤالات مربوط به هر خرده مقیاس، نمره آن خرده مقیاس محاسبه می‌شود. نمرات هر یک از مقیاس‌های رفتار درونی‌سازی شده و رفتارهای برونی‌سازی شده، از صفر تا ۲۰ متغیر است (گودمن و گودمن، ۲۰۰۹). گودمن (۲۰۰۱)، در ارزیابی درونی این پرسشنامه، آلفای کرونباخ ۰,۷۳ را برای مقیاس‌های مختلف گزارش کرد که مطالعات مشابه نیز در همین محدوده مشابه گزارش شده‌اند. روایی همگرا و افتراقی این پرسشنامه با سیاهه مشکلات رفتاری (CBCL) نشان داده است که این پرسشنامه در مقایسه با CBCL، در نمونه کودک و نوجوان جمعیت عمومی، دقیق‌تر است (گودمن، ۲۰۰۱). غنی زاده، ایزدپناه و عبدالهی (۲۰۰۷)، پژوهشی با هدف تعیین روایی و پایایی این پرسشنامه انجام دادند. نمونه مورد بررسی، شامل ۳۷۹ پسر و ۳۷۷ دختر در سن ۳-۱۸ سال بود. این پرسشنامه توسط والدین، آموزگاران و نوجوانان تکمیل شد. ضریب

¹ Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ)

همسانی درونی آن به روش آلفای کرونباخ ۰,۷۳ گزارش شده است. وفایی و روشن (۱۳۸۵)، آلفای کرونباخ ۰,۸۴ برای مشکلات رفتاری کودک و اعتبار درونی کل مقیاس را ۰,۴۳ گزارش کردند.

شیوه اجرا

در مرحله اول، بعد از انتخاب ابزارها، نسخه‌های فارسی موجود، بررسی شد و نسخه‌های مدنظر، برای سنجش متغیرها، آماده شدند. با توجه به محدودیت حضور در مکان‌های عمومی و تعطیلی مراکز مرتبط به علت کرونا، جمع‌آوری داده‌ها به صورت مجازی انجام شد. در این راستا، ابتدا گروه‌های "مادرانه" به تفکیک مناطق جغرافیایی تهران در شبکه‌های اجتماعی و همچنین گروه‌های والدین که مرتبط با برخی مهدکودک‌های شهر تهران بودند، شناسایی شدند. موافقت اولیه برای توزیع پرسشنامه در بین اعضای این گروه‌ها، گرفته شد. پس از آماده‌سازی پرسشنامه‌ها، پرسشنامه تدوین‌شده در یکی از سایت‌های پرسشنامه‌ساز اینترنتی وارد شد. سپس لینک پاسخگویی به همراه توضیحاتی درباره پژوهش و اهداف آن، ملاک‌های ورود به پژوهش، نحوه پاسخ دادن به سؤالات و زمان تقریبی پاسخگویی، در شبکه‌های اجتماعی مانند بله، ایتا و سروش، برای مادران ارسال شد. در تمام مراحل اجرای پرسشنامه‌ها، توضیحات لازم ارائه شد و به سؤالات مادران پاسخ داده شده‌است. در این پژوهش برای بررسی معناداری ضرایب مسیرهای مستقیم و غیر مستقیم و برازندگی مدل از روش آماری مدل‌سازی معادلات ساختاری استفاده شد. برآورد مدل با روش برآورد بیشینه درست‌نمایی^۱ انجام شد. برای آزمون معناداری اثر واسطه‌ای متغیر تعامل مادر-کودک، از روش بوت‌استرپ^۲ استفاده گردید. تمام مراحل با کمک نرم‌افزارهای SPSS-26 و AMOS-24 انجام شد.

یافته‌ها

در مجموع ۳۲۲ پرسشنامه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. میانگین سنی کل شرکت‌کنندگان ۳۱/۹۴ (SD=۴/۰۲) است و میانگین سنی فرزندان آن‌ها، ۳/۹۱ (SD=۰/۹۴) است. ۴۷/۲٪ کودکان دختر و ۵۲/۸٪ پسر بودند. از این بین ۲۴/۸٪ ساکن شمال تهران، ۲۲/۹٪ ساکن جنوب، ۲۱/۲٪ ساکن شرق، ۱۶/۵٪ ساکن غرب و ۱۴/۶٪ ساکن مرکز تهران بودند.

¹ maximum likelihood

² boot-strapping

جدول ۱. شاخص‌های توصیفی مربوط به متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف معیار	میانه	نما	کمینه	بیشینه	ضریب چولگی	ضریب کشیدگی
استفاده آسیب‌زا از اینترنت	۴۵/۷۷	۱۷/۴۰	۴۴/۵۰	۳۰	۱۵	۸۹	۰/۲۶	-۰/۶۴
مشکلات رفتاری نمره کل	۹/۶۹	۴/۳۷	۹	۹	۱	۲۴	۰/۶۷	۰/۲۶
مشکلات برونی‌سازی	۶/۲۷	۲/۷۶	۳	۲	۰	۱۵	۰/۶۶	۰/۱۷
مشکلات درونی‌سازی	۳/۴۱	۲/۵۴	۶	۵	۰	۱۲	۰/۸۱	۰/۵۱
تعامل مادر-کودک	۱۱۹/۱۷	۱۴/۱۲	۱۲۰	۱۲۰	۸۰	۱۵۵	-۰/۲۵	-۰/۱۲

(p<0/01)

جدول ۲. شاخص‌های مربوط به هم‌بستگی بین متغیرهای پژوهش

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵
۱ استفاده آسیب‌زا از اینترنت	۱				
۲ مشکلات رفتاری کودک	۰/۳۳**	۱			
۳ مشکلات برونی‌سازی شده	۰/۲۹**	۰/۸۳**	۱		
۴ مشکلات درونی‌سازی شده	۰/۲۴**	۰/۸۰**	۰/۳۶**	۱	
۵ تعامل مادر-کودک	-۰/۳۳**	-۰/۵۸**	-۰/۴۹**	-۰/۴۸**	۱

(p<0/01)

همانطور که نتایج ضرایب هم‌بستگی پیرسون در جدول ۲ نشان می‌دهد، بین متغیرهای پژوهش رابطه معناداری وجود دارد. استفاده آسیب‌زا از اینترنت با مشکلات رفتاری کودک رابطه مثبت و معنادار و با تعامل مادر-کودک رابطه منفی و معنادار (p<0/01) دارد. با توجه به مفروضه‌های بنیادی مدل‌یابی معادلات ساختاری، بهنجار بودن^۱ متغیرهای پژوهشی با بررسی مقادیر پرت^۲ با استفاده از فاصله ماھالانوبیس^۳ انجام شد و نقطه‌ی دورافتاده‌ای مشاهده نشد. همچنین بررسی

^۱ normality

^۳ mahalanobis distance

^۲ outlier

بهنجاری داده‌ها، با در نظر گرفتن شاخص‌های کجی^۱ و کشیدگی^۲ هم صورت گرفت. باتوجه به دامنه‌ی قابل قبول بین ۲- تا ۲+ برای کجی و کشیدگی جهت بهنجار دانستن متغیرها، هر چند نقض فرض بهنجاری توزیع متغیرها در نمونه‌های بزرگ‌تر از ۲۰۰ نفر، بدون اثر معنادار بر نتایج پژوهش، قابل اغماض بیان شده‌است، مشاهده گردید که این شاخص‌ها برای تمامی متغیرهای پژوهش در دامنه ۲- تا ۲+ قرار دارند.

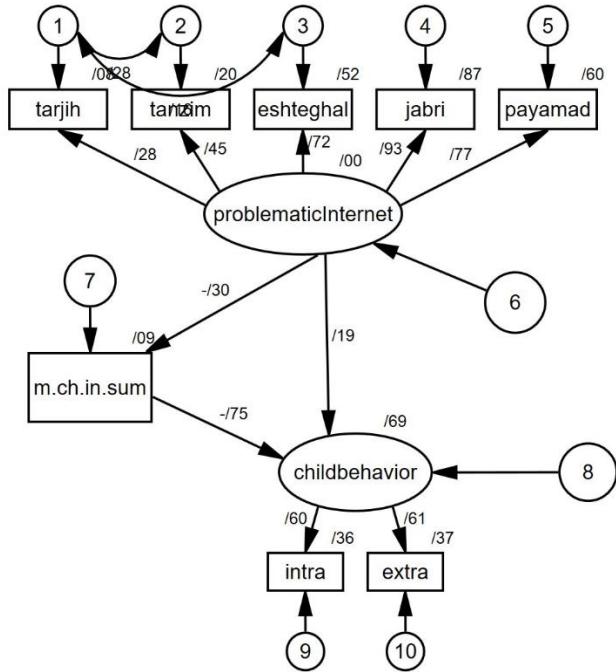
جدول ۳. شاخص‌های نیکویی برازش مدل

شاخص	X2	df	X2/df	GFI	IFI	AGFI	CFI	RMSEA
مدل نهایی	۲۸/۹۶	۱۶	۱/۷۶	۰/۹۷	۰/۹۸	۰/۹۵	۰/۹۸	۰/۰۴

در مدل نهایی، مقدار خی دوی نسبی ($X^2/df=1/76$)، برای نشان دادن برازش مدل، مطابق نظر تاباکنیک و فیدل (۱۳۹۵)، کمتر از ۳ بیان شده است. مولایک و دیگر همکارانش (۱۹۸۹) بیان کردند که شاخص AGFI با مقدار بزرگ‌تر از ۰/۹ می‌تواند بیانگر نیکویی برازش و یا تناسب مدل باشند. شاخص برازندگی افزایشی CFI شاخصی است که هر چه به یک نزدیک‌تر باشد، برازش مدل بهتر است (بولن، ۱۹۹۰). بر اساس دیدگاه مک‌کالوم، براون و شوگاوارا (۱۹۹۶) اگر مقدار شاخص RMSEA کوچک‌تر از ۰/۱ باشد برازندگی مدل بسیار عالی است. مدل نهایی با توجه به شاخص‌های اصلاحی (MI) پیشنهادی، از طریق آزاد کردن کوارینانس خطا بین دو خرده مقیاس متغیر استفاده آسیب‌زا از اینترنت، اصلاح شده‌است. شاخص‌های برازندگی مدل نهایی از برازش مناسبی برخوردار است.

¹ skewness

² kurtosis

شکل ۲. مدل نهایی الگوی ساختاری استفاده آسیب‌زای مادران از اینترنت و مشکلات رفتاری کودکان با میانجی‌گری تعامل مادر-کودک

جدول ۴. اثر استاندارد مستقیم، غیر مستقیم و کلی متغیر پیش‌بین و متغیر واسطه‌ای بر متغیرهای ملاک

مسیرها از روی	بر روی	مستقیم	معداری	غیر مستقیم	معداری	کل	معداری
استفاده آسیب‌زا از اینترنت	مشکلات رفتاری کودک	۰/۱۹	۰/۰۰۶	۰/۲۳	۰/۰۰۰۱	۰/۴۱	۰/۰۰۰۱
استفاده آسیب‌زا از اینترنت	تعامل مادر- کودک	-۰/۳۰	۰/۰۰۰۱	-	۰	-۰/۳۰	۰/۰۰۰۱
تعامل مادر- کودک	مشکلات رفتاری کودک	-۰/۷۵	۰/۰۰۱	-	۰	-۰/۷۵	۰/۰۰۱

شکل ۲، مدل نهایی پژوهش حاضر را نشان می‌دهد. جهت بررسی نقش میانجی متغیر تعامل مادر-کودک، از روش بوت‌استرپ استفاده شد. حد پایین فاصله اطمینان برای تعامل مادر-کودک به عنوان میانجی بین استفاده آسیب‌زا از اینترنت و مشکلات رفتاری کودک (۰/۱۵) و حد بالای آن (۰/۳۰) است. با توجه به اینکه صفر بیرون از این فاصله اطمینان قرار می‌گیرد، بنابراین تعامل مادر-کودک در رابطه بین استفاده آسیب‌زا از اینترنت و مشکلات رفتاری کودک نقش میانجی دارد ($p < 0/0001$). طبق نتایج مندرج در جدول ۳، تمامی مسیرهای نشان داده شده (مسیرهای مستقیم و غیرمستقیم) در شکل ۲ در سطح ۰,۰۱ معنادار هستند. بر اساس نتایج جداول، مدل ساختاری استفاده آسیب‌زای مادران از اینترنت و مشکلات رفتاری کودکان با میانجی‌گری تعامل مادر-کودک تأیید می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر نشان داد، مدل ساختاری رابطه بین استفاده آسیب‌زای مادران از اینترنت و مشکلات رفتاری کودکان با در نظر گرفتن نقش میانجی تعامل مادر-کودک از برآزش مناسبی برخوردار است. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که استفاده آسیب‌زا از اینترنت بر مشکلات رفتاری کودک اثر مستقیم و معناداری می‌گذارد و با نتایج پژوهش‌های دیگر (مک‌دانیل و رادسکی، ۲۰۱۷؛ رادسکی و همکاران، ۲۰۱۶؛ شریفی و ایروانی، ۱۳۹۷؛ عامری، فرح بیجاری، دهشیری، یاریگروش، ۱۳۹۸؛ نوروزی، روشن چسلی، فراهانی ۱۳۹۹) همسو است. همچنین نتایج حاکی از آن بود که استفاده آسیب‌زا از اینترنت بر تعامل مادر-کودک اثر مستقیم و معنادار دارد. این یافته با نتایج برخی از مطالعات هم‌خوانی دارد (مک‌دانیل و کوین، ۲۰۱۶؛ مک‌دانیل و رادسکی، ۲۰۱۸؛ رادسکی و همکاران، ۲۰۱۵؛ رابرتز و دیوید، ۲۰۱۷؛ کیلدره و میدلیمس، ۲۰۱۷).

استفاده آسیب‌زا از اینترنت به عنوان استفاده نامناسب و بیش از حد از اینترنت، می‌تواند به تعاملات بین فردی آسیب‌بزند (مک‌دانیل و کوین، ۲۰۱۶) و در تعامل والد-کودک اختلال ایجاد کند. یکی از مهم‌ترین سرمایه‌هایی که کودک می‌تواند در طول زندگی خود تشکیل دهد، ارتباط با والدین است. کودکان از طریق این فعل و انفعالات اولیه، یک الگو از روابط را تشکیل می‌دهند و این الگو بر روابط آن‌ها در طول زندگی تأثیر می‌گذارد. ادبیات تحقیق نشان می‌دهد که تعامل مثبت والدین و کودک، چه کلامی و چه غیرکلامی، برای رشد مناسب کودک، ضروری است

(گینزبرگ، ۲۰۰۷). یافته‌ها حاکی از آن است که والدینی که از اینترنت و دستگاه‌های تلفن همراه در طول فعالیت والد-کودک استفاده می‌کنند، درک کمتری از وضعیت روحی و روانی کودک را نشان می‌دهند. (رادسکی و همکاران، ۲۰۱۵). احتمالاً زمانی که والدین درگیر استفاده از اینترنت می‌شوند، توجه کمتری به علائم کودکان، تفسیر و پاسخ مناسب به آن‌ها دارند. والدین به دلیل عدم توجه متمرکز در اثر استفاده از اینترنت، احتمالاً نیازهای کودک را از دست داده یا سوء تفسیر می‌کنند. علاوه بر این، ممکن است پاسخ به آن‌ها را به تأخیر بیندازند و یا ممکن است با عصبانیت به کودک واکنش نشان دهند. هنگامی که مادران سرگرم استفاده از اینترنت می‌شوند، زمان و منابع کمتری را برای روابط با کیفیت مادر-کودک اختصاص می‌دهند. بر این اساس، کودکان ممکن است فاصله روانشناختی از والدین ادراک کنند و این به نوبه خود حس طرد شدن و آسیب به تعامل مادر-کودک را افزایش می‌دهد. این یافته با نظریهٔ جابه‌جایی مطابقت داشت و همسو با نتایج برخی مطالعات است (رابرتز و دیوید، ۲۰۱۷؛ کیلدره و میدلیمس، ۲۰۱۷). بنابراین می‌توان استفادهٔ آسیب‌زای مادران از اینترنت را یک پتانسیل قوی برای اختلال در تعامل مادر-کودک در نظر گرفت.

استفادهٔ آسیب‌زای مادران از اینترنت و تعامل منفی مادر-کودک به دنبال آن، منجر به ایجاد الگوی رفتاری مشکل‌ساز در کودک می‌شود. این یافته با مشاهدات طبیعت‌گرایانه^۱ که افزایش رفتارهای منفی کودکان به منظور جلب توجه والدین هنگام استفاده از تلفن همراه را نشان داد، پشتیبانی می‌شود (رادسکی و دیگران، ۲۰۱۴). به نظر می‌رسد، مادرانی که مشکلات رفتاری کودکشان را بیشتر گزارش می‌کنند، احتمالاً از اینترنت و فناوری‌های دیجیتال به عنوان ابزاری برای کناره‌گیری در هنگام فعالیت والد-کودک استفاده می‌کنند (مک‌دانیل و رادسکی، ۲۰۱۸). این الگو، پتانسیل ایجاد اختلال بیشتر در تعامل والد-کودک و افزایش مشکلات رفتاری کودک را دارد. در همین راستا، در این پژوهش نقش میانجی تعامل مادر-کودک در رابطه بین استفاده آسیب‌زا از اینترنت و مشکلات رفتاری کودک بررسی شد. هم‌جهت با پیش‌بینی پژوهش‌گران (مک‌دانیل و کوین، ۲۰۱۶؛ مک‌دانیل و رادسکی، ۲۰۱۸؛ رادسکی و همکاران، ۲۰۱۶؛ رابرتز و دیوید، ۲۰۱۷؛ کیلدره و میدلیمس، ۲۰۱۷)، یافته‌های تحقیق حاضر، از نقش میانجی تعامل مادر-کودک حمایت نمود. بر اساس یافته‌های پژوهش حاضر و ادبیات پژوهشی، می‌توان گفت

¹ naturalistic observations

استفاده آسیب‌زای مادران از اینترنت، میزان آسیب‌پذیری کودک به مشکلات رفتاری را افزایش می‌دهد؛ با این حال، تعاملات کافی و مثبت مادر-کودک از مقدار این اثر، می‌کاهد. به نظر می‌رسد مدیریت استفاده والدین از اینترنت در هنگام تعاملات والد-کودک و تقویت این تعامل، منجر به بهبود رفتار کودک شود. هرچند، دستیابی به نتایج دقیق‌تر، نیاز به پژوهش‌های گسترده‌تری دارد. از محدودیت‌های این پژوهش، استفاده از گزارش‌های خود مادران در مورد استفاده از اینترنت و رفتار کودکان بود. در مطالعات آینده، استفاده از روش‌هایی مانند کدگذاری ویدئویی رفتار کودک در طول فعالیت‌های مادر-کودک، پیشنهاد می‌شود. مطالعات آینده، در مقیاس بزرگ‌تر و متنوع‌تر، می‌تواند بررسی کند که آیا ارتباط بین استفاده آسیب‌زا از اینترنت و مشکلات رفتاری کودک به سایر تاثیرات زمینه‌ای مانند سبک فرزندپروری، سبک دلبستگی، عوامل استرس‌زای خانواده و ... بستگی دارد یا خیر. اگرچه این مطالعه به دلیل مقطعی بودن، ویژگی‌های خاص نمونه و روش نمونه‌گیری غیراحتمالی، محدود شده بود، اما به نظر می‌رسد، نتایج آن، با توجه به افزایش استفاده آسیب‌زا از اینترنت در دوران همه‌گیری کرونا، از اهمیت برخوردار باشد. به این منظور تهیه دستورالعمل‌هایی مبتنی بر تحقیقات، برای خانواده‌ها، که حاوی پیشنهادهایی برای کاهش استفاده آسیب‌زا از اینترنت باشند (مثلاً محدود کردن زمان استفاده از دستگاه‌ها در زمان غذا خوردن)، می‌تواند کمک‌کننده باشد.

موازین اخلاقی

در این پژوهش موازین اخلاقی شامل اخذ رضایت آگاهانه، تضمین حریم خصوصی و رازداری رعایت شد. همچنین زمان تکمیل پرسشنامه‌ها ضمن تأکید به تکمیل تمامی سوال‌ها، شرکت‌کنندگان در مورد خروج از پژوهش در هر زمان و ارائه اطلاعات فردی مختار بودند و به آن‌ها اطمینان داده شد، که اطلاعات محرمانه می‌ماند و این امر نیز کاملاً رعایت شد.

سپاسگزاری

از تمامی شرکت‌کنندگان در پژوهش که با همکاری صمیمانه خود، انجام چنین پژوهشی را میسر ساختند، تشکر و قدردانی می‌شود. این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد نویسنده اول در رشته روانشناسی بالینی دانشگاه شاهد، با کد اخلاق IR.SHAHED.REC.1399.090 بود.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسنندگان، این مقاله حامی مالی و تعارض منافع ندارد.

منابع

ابارشی، زهره، طهماسیان، کارینه، مظاهری، محمدعلی و پناغی، لیلی. (۱۳۸۸). تاثیر آموزش برنامه ارتقای روانی اجتماعی کودک از طریق بهبود تعامل مادر کودک بر خود اثرمندی والدگری و رابطه مادر و کودک زیر سه سال. *فصلنامه علمی- پژوهشی پژوهش در سلامت روانشناختی*. ۳ (۳)، ۵۲-۵۰. [پیوند]

احمدپور، جمال، اصغری، زهرا، سلطانیان، علیرضا، محمدی، یونس، و پورالعجل، جلال. (۱۳۹۷). بررسی روایی و پایایی ویرایش فارسی پرسشنامه استفاده آسیب‌زا از اینترنت. *مجله اپیدمیولوژی ایران*، ۱۴، ۱، ۵۳-۶۲. [پیوند]

تاباکینیک، باربارا جی و فیدل، لیندا اس. (۱۳۹۵). کاربرد *آمار چند متغیری*. ترجمه بلال اینزلو؛ ولی الله فرزاد؛ حمیدرضا حسن‌آبادی، خدیجه ابوالمعالی و مجتبی حبیبی. تهران: انتشارات رشد. (تاریخ انتشار اثر به زبان اصلی، ۲۰۱۳)

خانجانی، زینب، بهرام پیمان نیا و تورج هاشمی. (۱۳۹۵). پیش‌بینی کیفیت تعامل مادر-کودک با انواع اختلالات اضطرابی در کودکان دبستانی با توجه به ویژگی‌های فرهنگی مادران ایرانی، *فصلنامه اندیشه های نوین تربیتی* ۱۲ (۲)، ۲۳۹-۲۶۰. [پیوند]

خداپناهی، محمد کریم، قنبری، سعید، نادعلی، حسین و سید موسوی، پریسا سادات. (۱۳۹۱). کیفیت روابط مادر کودک و نشانگان اضطرابی در کودکان پیش دبستان. *روان‌شناسی تحولی (روان‌شناسان ایرانی)*. شماره ۹: ۱۳ - ۵. [پیوند]

شریفی، شهریه، و ایروانی، محمدرضا. (۱۳۹۷). پیش‌بینی اختلال رفتاری کودکان بر اساس کیفیت زندگی و اعتیاد به اینترنت مادران در دانش آموزان دختر دوره ابتدایی. *مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی*، ۴، ۱/۱، ۲۰۲-۱۹۴. [پیوند]

عامری، فریده، فرح بیجاری، اعظم، دهشیری، غلامرضا، و یاریگرو، محیا. (۱۳۹۸). نقش واسطه‌ای رضایت زناشویی و رابطه مادر-کودک در استفاده‌ی آسیب‌زای مادران از شبکه‌های اجتماعی مجازی و مشکلات رفتاری کودکان. *فصلنامه پژوهش‌های کاربردی روانشناختی*. مقاله ۹، دوره ۱۰، شماره ۲، ۱۳۹-۱۶۰. [پیوند]

نوروزی، زهرا، روشن چسلی، رسول، و فراهانی، حجت اله. (۱۳۹۹). پیش‌بینی مشکلات رفتاری کودکان ۳-۵ ساله براساس تداخل فناوری و استفاده آسیب‌زای مادران از اینترنت. *رویش روان شناسی*.

۱۳۹۹ شماره ۹ (۱۱): ۸۷-۹۶ [پیوند]

وفایی، مریم، و روشن، مریم. (۱۳۸۵). بررسی رابطه عوامل پیش‌بینی کننده خطر و محافظ خانواده با توانمندی‌ها و اختلال‌های عاطفی - رفتاری نوجوانان، *روانشناسی معاصر*، ۲، ۱۷-۴. [پیوند]

Achenbach, T., & Edelbrock, C. (1979). The child behavior Profile: II. Boys aged 12-16 and girls aged 6-11 and 12-16. *Journal Of Consulting And Clinical Psychology*, 47(2), 223-233. [Link]

Akakahara, A., Haga, C., Kinjo, A., & Osaki, Y. (2019). Association between mothers' problematic Internet use and maternal recognition of child abuse. *Child Abuse & Neglect*, 96, 104086. [Link]

Bollen, K. A. (1990). "Overall fit in covariance structure models: Two types of sample size effects". *Psychological Bulletin*. 107(2), 256-259. [Link]

Caplan, S. (2002). Problematic Internet use and psychosocial well-being: development of a theory-based cognitive-behavioral measurement instrument. *Computers In Human Behavior*, 18(5), 553-575. [Link]

Caplan, S. (2010). Theory and measurement of generalized problematic Internet use: A two-step approach. *Computers In Human Behavior*, 26(5), 1089-1097. [Link]

Coyne, S. M., Padilla-Walker, L. M., Fraser, A. M., Fellows, K., & Day, R. D. (2014). "Media time= family time" positive media use in families with adolescents. *Journal of Adolescent Research*, 29(5), 663-688. [Link]

D'Angelo, J., & Moreno, M. (2020). Screening for problematic internet use. *Pediatrics*, 145(Supplement 2), S181-S185. [Link]

Dong, H., Yang, F., Lu, X., & Hao, W. (2020). Internet addiction and related psychological factors among children and adolescents in china during the coronavirus disease 2019 (COVID-19) epidemic. *Frontiers In Psychiatry*, 11. [Link]

Driscoll, K., Pianta, R.C. (2011). Mother's and father's perceptions of conflict and closeness in parent- child relationships during early childhood. *Journal of early childhood and infant psychology*, 7, 1-18. [Link]

Drouin, M., & McDaniel, B. (2018). Technology interference in couple and family relationships. *The Oxford Handbook Of Cyberpsychology*, 114-132. [link]

Floyd, K., & Morman, M. (2014). *Widening the family circle: New Research on Family Communication*, second edition. SAGE Publications Inc. [Link]

- Ghanizadeh, A., Izadpanah, A., Abdollahi G. (2007). Scale validation of the strengths and difficulties questionnaire in Iranian children. *Iranian Journal of Psychiatry*, 2(2), 65-71. [[Link](#)]
- Ginsburg, K. R. (2007). The importance of play in promoting healthy child development and maintaining strong parent-child bonds. *Pediatrics*, 119(1), 182–191. [[Link](#)]
- Goodman A, Lamping DL, Ploubidis GB .(2010). When to use broader internalising and externalising subscales instead of the hypothesised five subscales on the Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ): data from British parents, teachers and children. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 38, 1179-1191. [[Link](#)]
- Goodman, A., & Goodman, R. (2009). Strengths and difficulties questionnaire as a dimensional measure of child mental health. *Journal Of The American Academy Of Child & Adolescent Psychiatry*, 48(4), 400-403. [[Link](#)]
- Goodman, R. (1997). The strengths and difficulties questionnaire: A Research note. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 38(5), 581-586. [[Link](#)]
- Goodman, R. (2001). Psychometric properties of the strengths and difficulties questionnaire. *Journal Of The American Academy Of Child & Adolescent Psychiatry*, 40(11), 1337-1345. [[Link](#)]
- Hertlein, K. (2012). Digital dwelling: Technology in couple and family relationships. *Family Relations*, 61(3), 374-387. [[Link](#)]
- Iran Internet Stats and Telecommunications Reports. (2020). Retrieved 30 October 2020, from <https://www.internetworldstats.com/me/ir.htm> [[Link](#)]
- Kildare, C., & Middlemiss, W. (2017). Impact of parents mobile device use on parent-child interaction: A literature review. *Computers In Human Behavior*, 75, 579-593. [[Link](#)]
- Kline, R. (2010). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling, Third Edition*. New York: Guilford Publications.
- MacCallum, R. C., Brown, M. W., & Sugawara, H. M. (1996). Power analysis and determination of sample size for covariance structure modeling. *Psychological Methods*, 1, 130-149. [[Link](#)]
- McDaniel, B. T., & Coyne, S. M. (2016). “Technoference”: The interference of technology in couple relationships and implications for women’s personal and relational well-being. *Psychology of Popular Media Culture* 5, 85–98. [[Link](#)]
- McDaniel, B. T., & Radesky, J. (2018). Technoference: Parent distraction by technology and associations with child behavior problems. *Child Development* 89(1), 100–109. [[link](#)]

- McDaniel, B. T., Galovan, A. M., Cravens, J. D. & Drouin, M. (2018). "Technoferece" and implications for mothers' and fathers' couple and coparenting relationship quality. *Computer in Human Behavior*.80, 303-313. [[Link](#)]
- McDaniel, B., & Radesky, J. (2017). Technoferece: parent distraction with technology and associations with child behavior problems. *Child development*, 89(1), 100-109. [[Link](#)]
- Middle East Internet Statistics, Population, Facebook and Telecommunications Reports. (2020). Retrieved 30 October 2020, from <https://www.internetworldstats.com/stats5.htm> [[Link](#)]
- Mulaik, S.A., James, L.R., Van Alstine, J., Bennet, N., Lind, S., and Stilwell, C.D (1989), Evaluation of goodness-of-fit indices for structural equation models. *Psychological Bulletin*, 105 (3), 430-45. [[Link](#)]
- Pianta, R. (1992). Editor's note. *New Directions For Child And Adolescent Development*, 1992(57), 1-3. [[Link](#)]
- Radesky, J. S., Kistin, C., Eisenberg, S., Gross, J., Block, G., Zuckerman, B., & Silverstein, M. (2016). Parent perspectives on their mobile technology use: The excitement and exhaustion of parenting while connected. *Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics* 37(9), 694-701. [[Link](#)]
- Radesky, J., Kistin, C., Zuckerman, B., Nitzberg, K., Gross, J., & Kaplan-Sanoff, M. et al. (2014). Patterns of mobile device use by caregivers and children during meals in fast food restaurants. *Pediatrics*, 133(4), 843-849. [[Link](#)]
- Radesky, J., Miller, A., Rosenblum, K., Appugliese, D., Kaciroti, N., & Lumeng, J. (2015). Maternal mobile device use during a structured parent-child interaction task. *Academic Pediatrics*, 15(2), 238-244. [[Link](#)]
- Roberts, J. A. & David, M. E. (2016). My life has become a major distraction from my cell phone: Partner phubbing and relationship satisfaction among romantic partners. *Computers in Human Behavior*, 54, 134 - 141. [[Link](#)]
- Roberts, J., & David, M. (2017). Put down your phone and listen to me: How boss phubbing undermines the psychological conditions necessary for employee engagement. *Computers In Human Behavior*, 75, 206-217. [[Link](#)]
- Wallace, N., Quetsch, L., Robinson, C., McCoy, K., & McNeil, C. (2018). Infusing parent-child interaction therapy principles into community-based wraparound services: An evaluation of feasibility, child behavior problems, and staff sense of competence. *Children And Youth Services Review*, 88, 567-581. [[Link](#)]

Young, K. S. (1996). Psychology of computer use: XL. Addictive use of the internet: A case that breaks the stereotype. *Psychological Reports*, 79, 899–902. [\[Link\]](#)

***

پرسشنامه استفاده آسیب‌زا از اینترنت

ردیف	عبارت	کاملاً مخالفم کمی بی کمی موافقم کاملاً مخالفم	مخالفم نظرم موافقم موافقم
۱	من تعامل اجتماعی آنلاین را بر ارتباط چهره به چهره ترجیح می‌دهم.		
۲	تعامل اجتماعی آنلاین برای من راحت تر از تعامل چهره به چهره است.		
۳	من ارتباط آنلاین با مردم را به ارتباط چهره به چهره ترجیح می‌دهم.		
۴	هنگامی که احساس انزوا می‌کنم از اینترنت استفاده می‌کنم تا با دیگران صحبت کنم.		
۵	هنگامی که دل‌تنگم از اینترنت استفاده می‌کنم تا احساس بهتری در خودم ایجاد کنم.		
۶	هنگامی که ناراحتم از اینترنت استفاده می‌کنم تا احساس بهتری در خودم ایجاد کنم.		
۷	هنگامی که برای مدتی آنلاین نیستم فکرم درگیر آنلاین شدن می‌شود.		
۸	اگر قادر نباشم که آنلاین شوم احساس سردرگمی می‌کنم.		
۹	هنگامی که آفلاین هستم به صورت وسواس‌گونه‌ای به آنلاین شدن فکر می‌کنم.		
۱۰	من برای کنترل مدت زمانی که آنلاین سپری می‌کنم مشکل دارم.		
۱۱	کنترل استفاده از اینترنت برایم دشوار است.		
۱۲	در زمان آفلاین، به سختی می‌توانم در برابر فشار روانی برای آنلاین شدن مقاومت کنم.		
۱۳	استفاده من از اینترنت مدیریت زندگی را برایم دشوار نموده‌است.		
۱۴	به دلیل استفاده از اینترنت فعالیت‌های اجتماعی را از دست داده‌ام.		

۱۵ استفاده از اینترنت مشکلاتی را برای من در زندگی ام ایجاد کرده‌است.

***

پرسشنامه مشکلات رفتاری کودک

ردیف	عبارات	درست	تأخیدی	کاملاً
		نیست	درست	درست
			است	است
۱	احساسات دیگران را رعایت می‌کند.			
۲	بی‌قرار است، نمی‌تواند مدت زیادی یک جا آرام بگیرد.			
۳	اغلب از سردرد و دل‌درد یا حالت تهوع شکایت دارد.			
۴	چیزهایش را با دیگران قسمت می‌کند (مانند خوراکی، اسباب‌بازی، مداد و...)			
۵	اغلب زود از کوره در می‌رود و سر و صدا و دعوا راه می‌اندازد.			
۶	تقریباً گوشه‌گیر است، بیشتر تنهایی بازی می‌کند.			
۷	عموماً حرف شنو است و معمولاً هر چه بزرگترها بگویند، انجام می‌دهد.			
۸	نگرانی‌های زیادی دارد، اغلب نگران به نظر می‌آید.			
۹	اگر کسی صدمه دیده و یا ناراحت یا مریض باشد، به او کمک می‌کند.			
۱۰	دائماً حرکت می‌کند و می‌جنبند.			
۱۱	حداقل یک دوست خوب دارد.			
۱۲	اغلب با بچه‌های دیگر می‌جنگد و به آن‌ها زور می‌گوید.			
۱۳	اغلب غمگین، دل‌گرفته و یا گریان است.			
۱۴	معمولاً بچه‌های دیگر او را دوست دارند.			
۱۵	زود حواسش پرت می‌شود و تمرکز فکر خود را از دست می‌دهد.			
۱۶	در موقعیت‌های جدید مضطرب می‌شود و یا به دیگران می‌چسبد، اعتماد به نفسش را زود از دست می‌دهد.			
۱۷	با بچه‌های کوچکتر مهربان است.			
۱۸	اغلب دروغ می‌گوید و یا حقه‌بازی می‌کند.			
۱۹	بچه‌های دیگر سر به سر او می‌گذارند و یا به او زور می‌گویند.			
۲۰	اغلب داوطلب می‌شود به دیگران کمک کند (مانند کمک به پدر و مادر، معلمان یا بچه‌های دیگر).			
۲۱	قبل از این که دست به کاری بزند، به آن فکر می‌کند.			
۲۲	از خانه، مدرسه و جاهای دیگر دزدی می‌کند.			
۲۳	با بزرگترها بهتر کنار می‌آید تا با افراد هم‌سن و سال خودش.			
۲۴	ترس‌های فراوانی دارد، خیلی زود وحشت می‌کند.			
۲۵	کارهایش را تا آخر انجام می‌دهد، دقت و توجه او خوب است.			

پرسشنامه تعامل مادر-کودک

ردیف	عبارات	قطعاً واقعیانه مطمئن نیستم	تا حدی صدق	قطعاً صدق
۱	من رابطه ای گرم و صمیمی با فرزندم دارم.			
۲	به نظر می رسد من و فرزندم همیشه درحال درگیری هستیم.			
۳	اگر فرزندم آشفته و نگران باشد با وجود من آرامش پیدا می کند.			
۴	فرزندم از نوازش یا لمس کردن خوشش نمی آید.			
۵	فرزندم برای ارتباط من و خودش ارزش قائل است (اهمیت می دهد).			
۶	من از تماس جسمی (نوازش و لمس کردن) با فرزندم لذت می برم.			
۷	وقتی فرزندم به کمک احتیاج دارد، کمک من را نمی پذیرد.			
۸	وقتی فرزندم را تشویق و تحسین می کنم، خوشحال می شود.			
۹	فرزندم به شدت نسبت به جدا شدن از من واکنش نشان می دهد.			
۱۰	فرزندم به راحتی مسائل مربوط به خودش را با من در میان می گذارد.			
۱۱	فرزندم شدیداً به من وابسته است.			
۱۲	فرزندم خیلی زود از دست من عصبانی می شود.			
۱۳	فرزندم سعی می کند مرا راضی نگه دارد.			
۱۴	فرزندم احساس می کند که من با او ناعادلانه رفتار می کنم.			
۱۵	فرزندم زمانی که واقعاً نیاز به کمک ندارد از من می خواهد تا به او کمک کنم.			
۱۶	می توانم احساسات فرزندم را به راحتی درک کنم.			
۱۷	فرزندم مرا تنبیه کننده و انتقادگر می داند.			
۱۸	وقتی که با بچه های دیگر صحبت می کنم یا وقتم را با آنها می گذرانم فرزندم احساس آزدگی می کند.			
۱۹	وقتی سعی می کنم به فرزندم اصول تربیتی را آموزش دهم مقاومت می کند یا عصبانی می شود.			
۲۰	وقتی فرزندم رفتار بدی انجام می دهد نسبت به نگاه یا تن صدای من واکنش نشان می دهد.			
۲۱	رسیدگی به فرزندم تمام انرژی مرا می گیرد.			
۲۲	من متوجه شده ام فرزندم رفتارهای من یا شیوه انجام کار را از من تقلید می کند.			
۲۳	وقتی فرزندم با بدخلقی از خواب برمی خیزد می دانم که یک روز طولانی و سخت را در پیش رو دارم.			
۲۴	احساسات فرزندم نسبت به من می تواند غیرقابل پیش بینی باشد یا ناگهان تغییر کند.			

- ۲۵ با اینکه تمام تلاشم را می‌کنم باز هم از اینکه چطور با هم کنار می‌آییم راضی نیستم.
- ۲۶ من در فهمیدن احساسات فرزندم مشکل دارم.
- ۲۷ فرزندم وقتی چیزی از من می‌خواهد یا نق می‌زند یا گریه می‌کند.
- ۲۸ فرزندم مرا فریب می‌دهد یا زیرکانه با من رفتار می‌کند.
- ۲۹ فرزندم به راحتی احساسات یا تجربیاتش را با من در میان می‌گذارد.
- ۳۰ تعاملات من با این فرزندم به عنوان یک والد به من احساس مؤثر بودن و اعتماد به نفس می‌دهد.
- ۳۱ من مطمئن نیستم که بهترین شیوه برای تربیت این فرزندم چیست.
- ۳۲ فرزندم مرا عصبانی می‌کند.
- ۳۳ فرزندم به راحتی می‌تواند با انتقاد و خرده‌گیری از من باعث آزارم شود.
-

***